

УДК 343.81(477+410)

DOI <https://doi.org/10.32782/2409-4544/2023-1/4>

АНАЛІЗ ОКРЕМИХ АСПЕКТІВ ПЕНІТЕНЦІАРНИХ СИСТЕМ АНГЛІЇ, УЕЛЬСУ ТА УКРАЇНИ: СПІЛЬНЕ ТА ВІДМІННЕ

Яцишин Михайло Михайлович,

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри теорії та історії держави і права
Волинського національного університету імені Лесі Українки
ORCID ID: 0000-0003-4502-9563
Researcher ID: E-1252-2019

У статті на підставі порівняльного аналізу встановлено, що діяльність пенітенціарних установ Англії та Уельсу регламентується сукупністю прецедентів, норм кримінального, кримінально-процесуального і пенітенціарного права, спеціальним законом «Про тюрми» від 1952 р. та законами «Про кримінальне право» від 1967 р., «Про кримінальне право» від 1977 р., «Про поліцію і докази з кримінальних справ» від 1984 р., «Про кримінальну юстицію» від 1988 р., «Про кримінальну юстицію» від 1991 р., «Про кримінальну юстицію» 1993 р., Тюремними правилами 1999 р., Правилами функціонування установ для 16 молодих злочинців 2000 р., іншими нормативно-правовими актами.

З'ясовано, що в тюрмах Англії та Уельсу найважливішим критерієм поділу (категоризації) засуджених є ступінь загрози їхньої втечі, що зумовлює відповідну класифікацію установ виконання покарань, пов'язаних із позбавленням волі. Зокрема, установи виконання покарань, пов'язаних із позбавленням волі, в Англії та Уельсі за рівнем безпеки класифікуються таким чином: тюрми категорії «А» (максимальний рівень безпеки), категорії «В» (середній рівень безпеки), категорії «С» (напіввідкритого типу), категорії «D» (відкритого типу). При цьому передбачено можливість створення ізольованих відділень (секторів) вищого рівня безпеки в установах нижчого рівня. Це свідчить про поліфункціональність установ виконання покарань в Англії та Уельсі, що дає можливість реалізовувати прогресивну систему в межах однієї установи. За адміністративно-територіальним принципом передбачено поділ тюрем на центральні та місцеві. Усі місцеві тюрми є установами закритого типу.

Виокремлено функції місцевих тюрем в Англії та Уельсі, зокрема: 1) виконання запобіжного заходу у виді тримання під вартою; 2) виконання короткострокового позбавлення волі; 3) первинна оцінка і класифікація засуджених із подальшим направленням для відбування покарання до інших установ згідно з розподілом.

Зазначено, що основними напрямками реалізації принципів диференціації та індивідуалізації виконання покарань в Англії та Уельсі, є: 1) можливість відбувати покарання в регіоні зосередження соціально корисних зв'язків засудженого; 2) застосування реабілітаційних програм до диференційованих груп засуджених; 3) створення окремих установ для визначених категорій засуджених (осіб, засуджених до довічного позбавлення волі; осіб, які відбувають покарання за вчинення статевих злочинів); 4) індивідуалізований карально-виправний вплив на засудженого.

Ключові слова: пенітенціарна система Англії та Уельсу, пенітенціарна система України, ув'язнені, в'язниці.

Yatsyshyn Mykhailo. Analysis of certain aspects of the penitentiary systems of England, Wales and of Ukraine: common and distinctive features

The article, based on the conducted analysis, established that the activity of penitentiary institutions in Great Britain is regulated by a set of precedents, norms of criminal, criminal procedural and penitentiary law, the special law "On Prisons" from 1952 and the laws "On Criminal Law" from 1967, "On criminal law" from 1977, "On police and evidence in criminal cases" from 1984, "On criminal justice" from 1988, "On criminal justice" from 1991, "On criminal justice" from 1993, Rules Prisoners of 1999, the rules of the functioning of institutions for 16 young criminals of 2000, other normative legal acts.

It was found that in the prisons of England and Wales, the most important criterion for the division (categorization) of convicts is the degree of the threat of their escape, which

determines the appropriate classification of institutions for the execution of punishments related to deprivation of liberty. In particular, custodial institutions in England and Wales are classified by security level as follows: prisons of category "A" (maximum security), category "B" (medium security), category "C" (semi-open type), category "D" (open type). At the same time, it is possible to create isolated departments (sectors) of a higher level of security in institutions of a lower level. This testifies to the multi-functionality of penal institutions in England and Wales, which makes it possible to implement a progressive system within one institution. According to the administrative-territorial principle, prisons are divided into central and local ones. All local prisons are closed institutions.

The functions of local prisons in England and Wales are singled out, in particular: 1) implementation of a preventive measure in the form of detention; 2) execution of short-term imprisonment; 3) initial assessment and classification of convicts with subsequent referral to serve their sentences in other institutions according to distribution.

It is noted that the main directions of implementation of the principles of differentiation and individualization of the execution of punishments in England and Wales are: 1) the possibility of serving the punishment in the region of concentration of socially useful connections of the convict; 2) application of rehabilitation programs to differentiated groups of convicts; 3) creation of separate institutions for certain categories of convicts (persons sentenced to life imprisonment; persons serving a sentence for committing sexual crimes); 4) individualized punitive and correctional influence on the convict.

Key words: *penitentiary system of England and Wales, penitentiary system of Ukraine, prisoners, prisons.*

Пенітенціарна система, що складається із сукупності органів і установ виконання покарань, належить до числа соціальних систем, у рамках яких найбільш чітко проявляється взаємозв'язок категорій «небезпека» і «безпека». У широкому розумінні безпекою є або відсутність небезпеки, або захист від потенційної небезпеки. У вузькому розумінні безпеку прийнято розглядати в одному із зазначених аспектів. Пенітенціарні системи включають в себе відповідні атрибути, заходи фізичного і духовного впливу на особу злочинця.

Отже, пенітенціарна система – це встановлений в державі порядок та режим відбування кримінального покарання у вигляді позбавлення волі у межах закладів, до цього пристосованих. У загальноприйнятому вжитку пенітенціарні заклади – в'язниці, виправні установи тюремного типу.

Зважаючи на специфіку функціонування інститутів пенітенціарної системи, дане соціальне утворення за своєю природою є потенційним «осередком небезпеки». Якщо розглядати даний аспект вужче, то до системи пенітенціарних небезпек варто віднести такі об'єктивні і суб'єктивні процеси, викликані діалектикою двоєдиного процесу виконання і відбування покарань, як:

– зумовлене імперативним методом правового регулювання протистояння двох

соціальних підсистем: системи суб'єктів виконання покарань (в особі пенітенціарного персоналу) і системи суб'єктів відбування покарань (представленої засудженими до різних видів покарань). Водночас вказане протистояння часто проявляється за рамками режиму законності;

– насильство серед засуджених, персоналу і в різних варіаціях взаємодія таких категорій;

– стратифікацію засуджених у межах негласних норм кримінальної (тюремної) субкультури, яка здатна викликати такі латентні форми насильства, як психологічне, економічне, сексуальне;

– пенітенціарну злочинність, «вінець» якої в контексті пенітенціарної небезпеки становить насильницька злочинність у місцях несвободи;

– різні форми зловживань персоналу установ виконання покарань щодо засуджених, що проявляється в усіх чотирьох формах пенітенціарного насильства – фізичному, психологічному, економічному, сексуальному;

– ненасильницькі протиправні дії пенітенціарного персоналу, часто пов'язані з корупцією, наслідком чого є різні види латентних як пенітенціарних, так і постпенітенціарних загроз для пенітенціарної системи, а також суспільства і держави загалом [1].

У такому разі локальна небезпека (рівень установи виконання покарань)

переростає в галузеву (рівень пенітенціарної системи), а далі – у національну (загальнодержавний рівень) у результаті впливу на стан, динаміку, тенденції та структуру рецидивної (постпенітенціарної) злочинності.

Вивчення пенітенціарного досвіду інших держав завжди було важливим і актуальним завданням широкого кола вітчизняних науковців і практиків, оскільки дає змогу не лише заповнити прогалини в дослідженнях, але й розуміти походження багатьох правових інститутів та виробити пропозиції щодо розвитку чинного кримінально-виконавчого законодавства. Вважаємо, що при цьому питання виникнення та розвитку пенітенціарних (в'язничних) систем світу як передумови реформування нинішньої кримінально-виконавчої системи України є вивченим недостатньо, тому запропоноване нами дослідження є **актуальним**.

Метою даної статті буде провести порівняльний аналіз пенітенціарних систем Англії, Уельсу й України, зокрема, виділити відмінні та схожі їхні риси, що, в свою чергу, має за мету запропонувати вітчизняному законодавцю оптимальні орієнтири щодо подальшого конструювання норм кримінально-виконавчого (пенітенціарного) законодавства.

Вивченням теоретичних і прикладних аспектів діяльності британських в'язниць займалися вітчизняні та зарубіжні дослідники, зокрема, Р. А. Андреященко, С. І. Гладишев, А. С. Смикалін, Л. Б. Смирнов, С. Блер, А. Броді, Дж. Хеміш, К. Саймон та інші. Питанням функціонування пенітенціарних систем присвячували свої дослідження також такі вчені як О. Сокальська, В. Россіхін, В. Трубников та багато інших, які зосереджували свою увагу на досліджуваних питаннях у комплексі з вивченням інших проблем кримінально-виконавчого права.

Сучасні пенітенціарні системи розвинутих демократичних країн світу мають ознаки прогресивної тюремної системи головна ознака якої є можливості зміни умов утримання в залежності від поведінки та інших факторів, які задіяні в виправленні та ресоціалізації засуджених. Англійська прогресивна тюремна система виникла у середині XIX ст., в якій засуджені про-

ходили три ступені: одиночне ув'язнення, спільні роботи та умовне звільнення. Виправна програма містила скасування терміну за умов якісної роботи, працєвитості, взірцевої поведінки засудженого; розподіл ув'язнених на маленькі групи та введення колективної відповідальності за дії кожного; поступове пом'якшення умов перебування в тюрмі. У 50-х рр. XIX ст. в Ірландії була запропонована ірландська прогресивна тюремна система, сутність якої полягала у розподілі відбування терміну позбавлення волі на чотири ступеня: одиночне ув'язнення, загальне ув'язнення, перехідні тюрми з напіввільним режимом, умовне звільнення [2].

Пенітенціарна система Англії має багаторічну історію і є однією з найбільш гуманних систем виконання покарань в світі. Позбавлення волі тут практикується поряд з широкою системою покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, засуджений має широкі можливості для захисту своїх прав, також діє служба громадського контролю за виконанням покарань.

Діяльність пенітенціарних установ Англії та Уельсу регламентується сукупністю прецедентів, норм кримінального, кримінально-процесуального і пенітенціарного права, спеціальним законом «Про тюрми» від 1952 р. та законами «Про кримінальне право» від 1967 р., «Про кримінальне право» від 1977 р., «Про поліцію і докази з кримінальних справ» від 1984 р., «Про кримінальну юстицію» від 1988 р., «Про кримінальну юстицію» від 1991 р., «Про кримінальну юстицію» 1993 р. [3], за допомогою яких у закладах пенітенціарії підтримується суворий порядок та жорсткі заходи безпеки.

Окрім зазначених вище законів, пенітенціарну систему Англії регламентують ряд важливих нормативно-правових актів, серед яких дослідники виділяють закон «Про кримінальну юстицію» (The Criminal Justice Acts of 1961 р., 1967 р., 1972 р., 1982 р.) та закон «Про репатріацію ув'язнених» (The Repatriation of Prisoners Act 1984 р.) та інші.

Порівнюючи пенітенціарну правотворчість Англії та Уельсу з відповідним напрямом в Україні, можемо виявити низку схожостей і відмінностей. Що стосується аналізованих зарубіжних країн, то Закон

«Про тюрми» (Prison Act) 1952 р. є основоположним документом для пенітенціарної системи Англії та Уельсу. Основною проблемою цього закону є те, що він дає тільки загальний опис системи, а всі поточні питання делегуються міністру внутрішніх справ, який, у свою чергу, видає Тюремні правила (Prison rules). Однак Закон «Про тюрми» і «Тюремні правила» формують тільки контур пенітенціарної системи, оскільки наповнення її змісту віддано на відкуп керівництву тюрем. Правила доповнюються Регламентами, які стосуються всіх сфер тюремного життя (Standing Orders), Наказами Тюремної служби (Prison Service Orders) та Інструкціями (Instructions), але жоден із цих документів не має сили закону [4].

Щодо України можемо відзначити, що англійський Закон «Про тюрми» ми співставляємо з кримінально-виконавчим кодексом України, бо це галузевий закон, із тією відмінністю, що для України більшою мірою властива така форма систематизації нормативно-правових актів, як кодифікація, тоді як для Англії – інкорпорація. За часів існування в Україні Державного департаменту України з питань виконання покарань (ДДУПВП) відомча нормотворчість (видання Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, наказів, що мають характер нормативно-правових актів) належала до компетенції центрального органу виконавчої влади з питань виконання покарань. Нині, коли повноваження щодо формування та реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та пробації належать Міністерству юстиції України, це міністерство затверджує усі накази, що мають характер нормативно-правових актів, із питань виконання та відбування покарань. Разом із тим, відомча нормотворчість має бути організована таким чином, щоб не порушувався принцип законності виконання і відбування покарань, який, з-поміж іншого, корелює з фундаментальними засадами правового статусу засуджених, одна з яких передбачає, що засуджені користуються всіма правами людини та громадянина, передбаченими Конституцією України, за винятком обмежень, визначених КВК України, законами Укра-

їни і встановлених вироком суду (ч. 2 ст. 7 КВК України) [5].

У цьому контексті кримінально-виконавче законодавство (зокрема, КВК України) є більш деталізованим і регламентованим порівняно з пенітенціарним правовим полем Англії та Уельсу. Формулюючи таке узагальнення, ми виходимо з того, що сьогодні існує декілька основоположних законодавчих актів, які безпосередньо пов'язані з пенітенціарною системою Англії та Уельсу, а також низка законів, наприклад, Закон про кримінальне правосуддя та Закон про винесення вироків по кримінальних справах доповнюють спеціалізовані нормативні акти. Єдиним нормативним актом, що регулює виключно тюремну систему, є Закон про тюрми 1952 р. Однак слід зазначити, що все-таки не існує джерела, що містить вичерпний опис прав ув'язнених, їх обов'язків і привілеїв, які вони можуть очікувати.

Більша, порівняно з Англією та Уельсом, детальність кримінально-виконавчого законодавства України полягає в тому, що: 1) права, обов'язки та законні інтереси (пільги, заохочувальні норми) засуджених закріплено у КВК України. Виходячи з цього, підзаконні нормативно-правові акти (зокрема, Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань) не можуть розширювати перелік прав обмежених засуджених; 2) КВК України в частині регулювання законних інтересів (пільг, заохочувальних норм) засуджених містить як матеріальні, так і процесуальні норми. Також слід зазначити, що матеріальні та процесуальні норми щодо підстав і порядку застосування до засуджених таких заохочувальних інститутів, як умовно-дострокове звільнення від відбування покарання та заміна невідбутої частини покарання більш м'яким, передбачені КК України та КПК України [6].

Британська модель правосуддя, як зазначає Н. Нестор, складається виключно з вибору між двома традиційними варіантами реакції держави на злочин, враховуючи його небезпеку для суспільства. Перший варіант – це офіційне кримінальне переслідування особи, результатом якого має бути покарання як юридичний наслідок учинення злочину. Другий варіант – це відмова від кримінального пересліду-

вання особи, тобто фактично залишення порушення кримінально-правової норми без будь-якої реакції з боку держави [7].

Спільними рисами для пенітенціарних систем Англії, Уельсу та України є поділ виправних установ на заклади місцевого та загальнодержавного значення; чіткий розподіл функцій адміністрування та управління в'язницями; ієрархічність і підпорядкованість установ виконання покарань центральним органам виконавчої влади та підзвітність уповноваженим особам.

Сьогодні пенітенціарна система Англії та Уельсу включає місцеві (відбувають покарання засуджені тієї місцевості, де вони проживали до арешту та засуджені на незначний строк) та центральні тюрми. Цей поділ дозволяє мати досить гнучку мережу виправних установ для різних категорій злочинців.

У пенітенціарній системі Англії та Уельсу передбачено створення окремих установ для визначених категорій засуджених (осіб, засуджених до довічного позбавлення волі; осіб, які відбувають покарання за вчинення статевих злочинів). Варто зазначити, що за критерієм наявності установ виконання покарань для окремих груп засуджених (за кримінально-правовими ознаками) кримінально-виконавча система Англії та Уельсу випереджає вітчизняну щодо реалізації принципу диференціації виконання покарань, пов'язаних із позбавленням волі.

Так, тюрми категорії «В» (середній рівень безпеки) мають свою спеціалізацію, наприклад, у тюрмі Кінгстон тримаються тільки особи, засуджені до довічного позбавлення волі, у тюрмі Албані – особи, які вчинили статеві злочини [8].

Натомість в Україні для засуджених до покарання у виді позбавлення волі на певний строк, які відбувають покарання за різні види злочинів, не передбачено ані створення окремих установ, ані формування окремих відділень соціально психологічної служби. У свою чергу, засуджені до довічного позбавлення волі, відбуваючи покарання у виправних колоніях, де також відбувають покарання засуджені до позбавлення волі на певний строк, тримаються ізольовано від цієї категорії осіб, згідно з вимогами ч. 3 ст. 92 КВК України [9].

Центральні тюрми поділяються на установи відкритого та закритого типу, а також на категорії (від А до D) в залежності від тяжкості скоєного злочину. Так, до категорії А належать колонії, де відбувають покарання за найважчі злочини, знаходяться вони на віддалених територіях (островах). До категорії В відносяться в'язниці, де засуджені утримуються у камерах і дотримуються певного режиму. Заклади категорії С – це спеціалізовані центри, призначені для відбування покарання особами, що потребують, наприклад, лікування від наркотичної або алкогольної залежності, або є особами з особливими потребами; та виправні центри, де засуджені мають змогу залучатися до виконання певних робіт або навчання, що дозволяє певною мірою підготуватися до повернення у суспільство. Відповідно, до категорії D відносяться заклади, де відбувають умовне покарання, або покарання за найлегші злочини, в таких центрах засудженим дозволяють перебувати поза в'язницею, звичайно, з певними обмеженнями та встановленим розпорядком.

В Англії та Уельсі Закон «Про тюрми» дозволяє створювати в межах однієї установи ізольовані сектори для чоловіків і жінок, засуджених до позбавлення волі (ст. 15 Закону). Зазначений підхід законодавця Англії та Уельсу дослідники відповідного закордонного досвіду пояснюють тим, що «таке розміщення засуджених жінок, чисельність яких незначна порівняно із чоловіками, дає можливість значною мірою наблизитися до вирішення завдання їх тримання поблизу місця проживання сім'ї або близьких, що сприяє таким збереженню соціальних зв'язків» [10].

Управління пенітенціарною системою Англії та Уельсу здійснює Служба тюрем і пробації, яка є виконавчим органом Міністерства юстиції. Незважаючи на те, що приватний сектор здійснює управління 11% тюрем, перевезення засуджених та ув'язнених, а також охорона й підтримання порядку в судах Англії та Уельсу здійснюються приватними компаніями. Водночас державні виправні установи, порівняно з тими, якими керують приватні компанії, характеризуються більш високим порядком і станом безпеки засуджених та персоналу. Це пояснюється значною

економією коштів (до 20%) приватними компаніями [11].

Згідно з останніми статистичними даними у Англії діє понад 130 пенітенціарних установ, які виконують покарання у виді позбавлення волі, в яких тримаються понад 66 тисяч ув'язнених, з них 42 – місцеві тюрми.

Збільшення кількості ув'язнених стало однією із політичних проблем уряду Англії та Уельсу. Так, статистичні дані останніх 30-ти років показують, що якщо у 1992 році кількість ув'язнених у в'язницях Англії та Уельсу складала 45 тис., то в 2010 році вона уже перебільшувала 85 тис. ув'язнених, а у 2014 році їх кількість збільшилася до 96 тис. Середня вартість одного місця у в'язниці складала 45 тис. фунтів стерлінгів на рік, без урахування витрат на забезпечення охорони здоров'я та освіти ув'язнених. В 2010 р. загальні витрати на утримання пенітенціарної системи Англії та Уельсу склали 4 млрд 385 млн фунтів стерлінгів і ще в 2007 році досягли 2,5% від ВВП країни [12].

Окрім державних, у Англії існують приватні в'язниці. Першу приватну в'язницю було відкрито 28 років тому. У 2013 році вона знову повернулася під контроль державних органів. Зараз у королівстві налічується 16 приватних в'язниць, які розміщені переважно в Англії, частина – в Уельсі та Шотландії. За різними даними, там утримується до 15 тисяч осіб. Тюрми контролюються Sodexo Justice services (4 тюрми), Serco (6) та G4S – найбільша компанія, яка працює у сфері безпеки [13].

Станом на початок 2019 року з 83,5 тисяч ув'язнених 15,9 тисяч (19%) відбували покарання саме в приватних в'язницях. У приватній тюремній індустрії Англії та Уельсу проблемою є високий рівень насильства, незаконне зберігання та вживання наркотиків. Так, у приватних в'язницях 49% в'язнів зазнавали насильства з боку інших, тоді як у державних – 33% [14].

Приватні в'язниці утримують приватні компанії, які укладають відповідний договір з урядовими структурами. Варіантів, як компанії можуть управляти в'язницями, є кілька. Можна надавати послуги у сфері харчування, медицини, освіти або реабі-

літаційних програм. Крім того, приватна компанія може побудувати в'язницю, але керувати нею буде держава. Або ж приватна компанія може повністю управляти місцем ув'язнення.

Перша причина, через яку в державі з'являються приватні в'язниці, – відсутність коштів на утримання системи державних в'язниць. Серед інших причин – низький побутовий рівень утримання ув'язнених, неможливість дотримання правопорядку, низький професійний рівень персоналу в пенітенціарних установах.

Часто приватні тюрми критикують за неефективне управління, поширення серед ув'язнених наркотичних засобів. Також у роботі таких установ є чимало суперечностей: з одного боку, обов'язок перевиховати людину, аби вона не скоїла правопорушення в майбутньому, з іншого – погоня за прибутками, що часто відображається у намаганні економити ресурси за рахунок прав ув'язнених.

Що стосується організаційно-управлінського механізму у пенітенціарній системі Англії, то формально керує роботою пенітенціарної системи міністр внутрішніх справ, згідно зі статтею 4 Закону про в'язниці, він є відповідальним за «загальний контроль» над тюремною системою і має право «діяти і видавати розпорядження», необхідні для цього. Однак безпосередню роботу проводить Тюремна служба Її Величності – багаторівнева організаційна структура, якій дозволяється здійснювати оперативний контроль за всіма елементами системи [15].

Тюремна служба також має свою власну організаційно-управлінську структуру. Очолює її генеральний директор, який призначається Міністром внутрішніх справ з обов'язкового схвалення прем'єр-міністра. У його обов'язки входить безпосереднє управління роботою Тюремної служби щодо досягненню цілей і завдань, визначених у корпоративних планах і схвалених Міністром внутрішніх справ.

Додатково до основних обов'язків генеральний директор повинен займатися роботою громадських організацій, залучених у діяльність Тюремної служби. Генеральний директор є основним радником міністра внутрішніх справ із питань, пов'язаних із функціонуванням в'язниць,

а також йому делегуються повноваження з кадрових і фінансових питань. Працівники Тюремної служби за статусом є цивільними службовцями, але, тим не менш, вони підзвітні міністру внутрішніх справ через генерального директора служби.

Генеральний директор Тюремної служби має заступника, який наділений широкими повноваженнями з оперативного управління Службою, йому безпосередньо підпорядковуються 13 менеджерів округів і три галузевих директора: Директор В'язниць суворого режиму, Директор з безпеки, Директор Жіночих в'язниць. В обов'язки менеджерів округу входить реалізація правил і стандартів, розроблених Тюремною службою, наприклад, у сфері політики щодо боротьби з обігом наркотиків всередині пенітенціарних установ, а також підтримка керівництва і консультування підзвітних їм начальників в'язниць з усіх питань, що стосуються функціонування пенітенціарних установ.

Паралельно існують ще менеджери жіночих в'язниць і менеджер в'язниць для

неповнолітніх, які виконують аналогічні функції, враховуючи специфіку підвідомчих їм виправних установ. Окрім внутрішнього контролю, що здійснюється органами Тюремної служби у порядку підпорядкування, спостереження за законністю та ефективністю роботи даної служби здійснюють: королівські інспектори, тюремний омбудсмен, представники громадськості.

Висновки. Критичне осмислення і використання передового пенітенціарного європейського досвіду, безсумнівно, прискорить процес реформування кримінально-виконавчої системи України і сприятиме її наближенню до міжнародних стандартів. Відтак, одним з головних напрямків реформування української пенітенціарної системи має бути реформування, певною мірою, застарілої системи установ виконання покарань з урахуванням позитивного зарубіжного досвіду. Однак застосувати його необхідно з урахуванням економічних, політичних, культурних та інших особливостей держав, традицій і менталітету громадян.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Марчук А. І. Реформування пенітенціарної системи України з урахуванням зарубіжного досвіду. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/21453/%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%87%D1%83%D0%BA%20%D0%90.%20%D0%86.%20%D0%A0%D0%B5%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BF%D0%B5%D0%BD%D1%96%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D0%B0%D1%80%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B8%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8%20%D0%B7%20%D1%83%D1%80%D0%B0%D1%85%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%D0%BC%20%D0%B7%D0%B0%D1%80%D1%83%D0%B1%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%B4%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%83.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
2. Марисюк К. Становлення англійської прогресивної пенітенціарної (в'язничної) системи. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2014. Випуск 60. С. 256–259.
3. Кримінальне право України і Англії: порівняльний аналіз (окремі питання Загальної частини): конспект лекцій / уклад.: М. І. Панов, С. О. Харитонов, ІО. П. Дзюба та ін. 2-ге електрон, вид., переробл. та доповн. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2021. 144 с.
4. Старовойтова Ю. Г. Загальна частина кримінального права Англії та США: навч. посіб. Київ: Атіка, 2012. 104 с.
5. Реформа пенітенціарної системи в Україні. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/verhovenstvo-prava-ta-borotba-z-korupciyeyu/reformuvannya-sistemi-probaciyi-ta-resocializaciya>.
6. Ягунов Д.В. Державне управління пенітенціарною системою України: історія, сучасність, перспективи : *монографія*. О., 2005. 252 с.

7. Нестор Н. Медіація у кримінальному процесі Сполученого Королівства Великої Британії. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2014. № 12. С. 144–148.

8. Пузирьов М. С. Виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк у зарубіжних країнах: порівняльно-правове дослідження : автор. дис. ... д-ра юрид. наук. Ірпінь, 2018. 42 с.

9. Пузирьов М.С., Сокоринський Ю.В. Теоретична модель побудови пенітенціарної безпеки в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. Том 31 (70). Ч. 3. № 2. 2020. С. 52–57.

10. Царюк С.В., Боднар І. В. Окремі питання призначення кримінальних покарань, пов'язаних із позбавленням волі за законодавством Англії. URL: http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/16312/1/Konferenciya_04.11.pdf#page=341

11. Пузирьов М. С. Порівняльний аналіз пенітенціарної правотворчості Англії та Уельсу й України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2016 № 23. С. 165–168.

12. Литвак О.М. Моніторинг діяльності органів кримінальної юстиції та необхідність їх реформування. *Проблеми пенітенціарної теорії та практики*. 2015. С. 207.

13. Приватні тюрми: досвід інших країн. URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/159604-privatni-tyurmi-dosvid-inshikh-krayin>

14. Приватні в'язниці: як вони працюють за кордоном. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2019/12/10/infografika/suspilstvo/privatni-vyaznyczy-yak-vony-pracyuyut-kordonom>

15. Муравйов К. Досвід США та Великобританії щодо реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та можливості його використання в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 1. С. 193–197.

REFERENCES:

1. Marchuk, A. I. Reformuvannya penitentsiarnoyi systemy Ukrayiny z urakhuvannyam zarubizhnoho dosvidu [Reforming the penitentiary system of Ukraine taking into account foreign experience]. Retrieved from: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/21453/%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%87%D1%83%D0%BA%20%D0%90.%20%D0%86.%20%D0%A0%D0%B5%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BF%D0%B5%D0%BD%D1%96%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D0%B0%D1%80%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B8%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8%20%D0%B7%20%D1%83%D1%80%D0%B0%D1%85%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%D0%BC%20%D0%B7%D0%B0%D1%80%D1%83%D0%B1%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%B4%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%83.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [In Ukrainian].

2. Marysyuk, K. (2014). Stanovlennya anhliys'koyi prohresyvnoyi penitentsiarnoyi (v'yaznychnoyi) systemy [The formation of the English progressive penitentiary (prison) system]. *Visnyk L'vivs'koho universytetu. Seriya yurydychna*. Vypusk 60. S. 256–259. [In Ukrainian].

3. Kryminal'ne pravo Ukrayiny i Anhliyi: porivnyal'nyy analiz (okremi pytannya Zahal'noyi chastyny) [Criminal law of Ukraine and England: comparative analysis (individual questions of the General part): konspekt lektsiy / uklad.: M. I. Panov, S. O. Kharytonov, IO. P. Dzyuba ta in. 2-he elektron, vyd., pererobl. ta dopovn. Kharkiv: Nats. yuryd. un-t im. Yaroslava Mudroho, 2021. 144 s. [In Ukrainian].

4. Starovoytova, Yu. H. (2012). Zahal'na chastyna kryminal'noho prava Anhliyi ta SSHA [The general part of the criminal law of England and the USA] : navch. posib. Kyiv: Atika, 104 s. [In Ukrainian].

5. Reforma penitentsiarnoyi systemy v Ukrayini. Uryadovyy portal. [Reform of the penitentiary system in Ukraine. Government portal]. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/verhovenstvo-prava-ta-borotba-z-korupciyeyu/reformuvannya-sistemi-probacyi-ta-resocializaciya>. [In Ukrainian].

6. Yahunov, D.V. (2005.) Derzhavne upravlinnya penitentsiarnoyu systemoyu Ukrayiny: istoriya, suchasnist', perspektyvy [State management of the penitentiary system of Ukraine: history, modernity, prospects] : *monohrafiya*. O., 252 s. [In Ukrainian].
7. Nestor, N. (2014). Mediatsiya u kryminal'nomu protsesi Spoluchenohto Korolivstva Velykoyi Brytaniyi [Mediation in the criminal process of the United Kingdom of Great Britain]. *Byuleten' Ministerstva yustytseyi Ukrayiny*. № 12. S. 144–148. [In Ukrainian].
8. Puzyryov, M. S. (2018) Vykonannya pokarannya u vydi pozbavlennya voli na pevnyy strok u zarubizhnykh krayinakh: porivnyal'no-pravove doslidzhennya [Execution of punishment in the form of imprisonment for a certain period in foreign countries: a comparative legal study] : author. thesis ... doctor of Law. of science. Irpin, 42 p. [In Ukrainian].
9. Puzyryov, M.S., Sokorynskyi, Yu.V. (2020) Teoretychna model' pobudovy penitentsiarnoyi bezpeky v Ukrayini z urakhuvannyam zarubizhnoho dosvidu. [Theoretical model of construction of penitentiary security in Ukraine taking into account foreign experience]. *Academic notes of TNU named after V.I. Vernadskyi*. Series: legal sciences. Volume 31 (70). Part 3. № 2. P. 52–57. [In Ukrainian].
10. Tsaryuk, S.V., Bodnar, I. V. Okremi pytannya pryznachennya kryminal'nykh pokaran', pov'yazanykh iz pozbavlennyam voli za zakonodavstvom Anhliyi [Separate issues of criminal punishments related to deprivation of liberty under English law]. Retrieved from: http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/16312/1/Konferenciya_04.11.pdf#page=341 [In Ukrainian].
11. Puzyryov, M. S. (2016). Porivnyal'nyy analiz penitentsiarnoyi pravotvorchosti Anhliyi ta Uel'su y Ukrayiny. [Comparative analysis of penitentiary law-making in England and Wales and Ukraine]. *Scientific Bulletin of the International Humanitarian University*. Ser.: Jurisprudence. №23. P. 165–168. [In Ukrainian].
12. Litvak, O.M. (2015). Monitorynh diyal'nosti orhaniv kryminal'noyi yustytseyi ta neobkhidnist' yikh reformuvannya. [Monitoring the activity of criminal justice bodies and the need for their reform]. *Problems of penitentiary theory and practice*. P. 207. [In Ukrainian].
13. Pryvatni tyurmy: dosvid inshykh krayin. [Private prisons: experience of other countries]. Retrieved from: <https://sud.ua/ru/news/publication/159604-privatni-tyurmi-dosvid-inshikh-krayin> [In Ukrainian].
14. Pryvatni v'yaznytsi: yak vony pratsyuyut' za kordonom. [Private prisons: how they work abroad]. Retrieved from: <https://www.slovoidilo.ua/2019/12/10/infografika/suspilstvo/privatni-vyaznytsi-yak-vony-pracyuyut-kordonom> [In Ukrainian].
15. Muravyov, K. (2017.) Dosvid SSHA ta Velykobrytaniyi shchodo realizatsiyi derzhavnoyi polityky u sferi vykonannya kryminal'nykh pokaran' ta mozhyvosti yoho vykorystannya v Ukrayini. [The experience of the USA and Great Britain regarding the implementation of state policy in the field of execution of criminal punishments and the possibility of its use in Ukraine]. *Entrepreneurship, economy and law*. № 1. P. 193–197. [In Ukrainian].